

Levend hoogveen (Foto: Geert de Vries)

De schaduwzijde van potgrond

Tekst: Karin Bodewits

Wie graag natuurvriendelijk tuiniert let er bij de aankoop vast op of de boom, struik of plant biologisch gekweekt is of niet. Maar een mooi biolabel betekent niet automatisch dat jouw plantje niet slecht is voor het klimaat. De meeste sierplanten - biologisch of niet- worden opgekweekt in potgrond. Bijna alle potgrond bestaat grotendeels uit turf (afgegraven veen). Turf is een natuurproduct, dus wat is er dan zo schadelijk aan?

Er zijn vier belangrijke redenen waarom we onze veengebieden niet tot potgrond om willen toveren: Ten eerste, turf is net als steenkool fossiel. Het afgraven van veen is een onomkeerbaar proces dat bijdraagt aan de opwarming van de aarde. Hoe dat werkt is makkelijk uit te leggen. Veenmoerassen bestaan uit een in duizenden jaren opgebouwde metersdikke laag plantenresten die zeer langzaam maar gestaag verder groeit. Afgestorven planten in de tuin of in een bos worden snel door bacteriën, schimmels en wormen afgebroken tot humus. Wanneer plantenresten echter onder water komen te liggen, zoals in een veenmoeras, dan kunnen bacteriën en schimmels hun werk niet meer goed doen door zuurstofgebrek. De plantenresten hopen dan voor altijd op. Veenmoerassen blijven dus, mits

we ze niet kapot maken, op een veilige en efficiënte manier koolstof opslaan. Het zijn dan ook natuurlijke koolstofputten die broeikasgassen uit de circulatie nemen. Ze slaan per vierkante meter twintig keer meer koolstof op dan een doorsnee bos en veel meer dan het regenwoud. Op die manier leveren ze een zeer positieve bijdrage aan ons klimaat.

Als we veenmoerassen droogleggen en uitgraven voor veenwinning dan heeft dit juist een averechtse werking. Door veen bloot te stellen aan zuurstof breken de plantenresten alsnog af en komt het als CO₂ vrij in de atmosfeer. Dat draagt bij aan de klimaatcrisis. De vernietigingen van veengebieden is verantwoordelijk voor 5 tot 7% van de wereldwijde CO₂ uitstoot. Dat is meer dan al het vliegverkeer. De

Kleine veenbes is waardplant voor de rupsen van het veenbesblauwtje (Foto: Machteld Klees)

Veenbesblauwtje, een van de kwetsbare hoogveenvlinders (Foto: Geert de Vries)

potgrondindustrie kan echter niet de volledige CO₂ uitstoot toegerekend worden. Zo spelen ontwatering voor landbouwdoeleinden en natuurbranden ook een grote rol. Potgrond kopen met een duurzaamheidskeurmerk zoals RPP heeft geen zin om de klimaatschade te voorkomen. De turf komt dan weliswaar niet uit beschermde natuurgebieden, maar het CO₂ komt alsnog vrij.

Een tweede reden om veengebieden te willen beschermen is dat ze, of ze nu officieel gedoopt zijn als 'natuurgebied' of niet, een enorme ecologische waarde hebben. Veenmoerassen vormen een waardevol

landschap en zijn het leefgebied van vele zeldzame dier- en plantensoorten. Zo wonen er veel vlinders, reptielen en bijzondere vogels. In tijden van droogte zoeken nog veel meer dieren uit de wijde omgeving de moerassen op. Daardoor hebben veengebieden ook een uitstralend effect op hun omgeving. Veengebieden spelen dan ook een cruciale rol in het behoud en herstel van de biodiversiteit.

Ten derde zijn veengebieden belangrijk voor onze aanpassing aan klimaatverandering. De dikke veenpakketten werken als een spons. Ze vangen effectief water op en geven

het daarna langzaam weer af. Die vertraging van water vermindert overstromingen ten gevolge van de steeds extremer regenval door klimaatverandering. De wateropslagcapaciteit helpt ook waterstromen in stand te houden tijdens periodes van droogte.

Ten vierde, uitgraven van veengebieden betekent bodemdaling. In Nederland weten we natuurlijk als geen ander wat voor verstrekking gevolgen dat heeft voor een land.

Dus turf is slecht, maar waarom gebruiken we het dan zo graag? Dat heeft ook weer meerdere redenen. Om te beginnen zijn kwekers verzot op turf; het is goedkoop, licht, en houdt zowel voedingsstoffen als water goed vast. Het is van nature nutriëntenarm en er zitten geen zaden, beestjes, bacteriën of schimmels in. Zo kan een teler zelf toevoegen aan de bodem wat hij wil en op die manier het groeiproces goed sturen. Dat zorgt ervoor dat productiedoelen gehaald kunnen worden zonder dat een ongewenst

Grootschalige turfwinning in Finland (Foto: Wolverlei/Martin Stevens)

levend wezen de kop opsteekt. Daarnaast zijn ook het romantiseren van het verleden en onwetendheid belangrijke redenen voor onze liefde voor turf. We associëren turf met het eeuwenoude beroep van turfsteker, whiskey en plaggenhutten. Dat staat ver af van het industriële en destructieve karakter van de turfwinning. Door grootschalige turfwinning in de vorige eeuw heeft Nederland enorme problemen en kosten door bodemdaling. En toch is het nu de grootste importeur van turf in Europa.

Tot voor kort was in ons land nauwelijks aandacht voor de schaduwzijde van dit product, terwijl andere landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk, beleid hebben aangenomen om het gebruik van

Volgens de Vereniging Potgrond- en substraatfabrikanten bedroeg de totale productie in Nederland in 2020 ca 7,9 miljoen m³ substraat. Het aandeel veen varieert hierin tussen 52% en 60%. Veen wordt met name gewonnen in de Baltische staten, maar ook elders zoals in Scandinavië en Duitsland.

turf geleidelijk af te schaffen. Gelukkig staat het sinds 2021 ook in Nederland op de politieke agenda. De Tweede Kamer nam een motie aan om toe te werken naar volledig turfvrije potgrond voor particulieren en daarnaast te onderzoeken hoe turf in de professionele markt spoedig kan worden uitge-

faseerd. Sindsdien zijn de NGO TurfVrij, Den Haag (het ministerie van EKZ en LNV) en het bedrijfsleven in gesprek om te komen tot een afspraak over veen. Ook in Vlaanderen zijn in 2021 kamervragen gesteld. Waar het allemaal toe zal leiden is nog even afwachten. Maar dit is zeker een levendig thema onder kwekers en potgrondproducenten. Ze voelen de maatschappelijke druk om sneller te innoveren en veen te laten liggen waar het hoort.

Wat je zelf kunt doen is er alvast op letten wat er in dat potje of die zak zit. Want turfvrij gekweekte planten en potgrond die zijn al wel beschikbaar.

Karin Bodewits en Phillipp Gramlich zijn initiatiefnemers van TurfVrij.

Het uitbannen van turf zal de komende jaren steeds belangrijker worden maar er zijn bedrijven die deze keuze allang gemaakt hebben. Een paar van hen (tevens aangesloten bij Wilde Weelde) vertellen hun verhaal:

Brendan Adams, Holsto Tuinen en Buitenleven:

“Ik wil zo duurzaam mogelijke producten verkopen, daar past geen veen en kokos bij. Daarnaast zoek ik altijd naar producten die zo lokaal mogelijk geproduceerd worden. Op dit moment doe ik proeven met zeven mengsels, de basis is bladcompost aangevuld met andere materialen zoals groen- en houtcompost, bokashi, eigen wormencompost enzovoorts. Voor de proef worden planten in alle zeven substraten opgepot. Vervolgens beoordelen we regelmatig de groei, eventuele ziekten en uitval. Het is veel werk maar ik heb het gevoel dat ik iets doe dat ertoe doet, het levert goede resultaten en ik ben nog niet uitgeëxperimenteerd. In het tuincentrum verkopen we ook diverse veenvrije potgronden en veenvrij gekweekte planten van andere kwekers. Regelmatig houden we rondleidingen waarbij de proeven en het veenverhaal aan bod komen. Klanten staan er vaak niet bij stil maar waarderen onze manier van werken”.

www.holstotuin.nl

Marijke Akerboom (Kwekerij Ninabel):

“Ik kom uit een kwekersfamilie. Na eerst in een ander vak te hebben gewerkt ging het toch kriebelen. Toen we naar Groningen verhuisden, in 2013, begon ik met kweken. Eerst kleinschalig en de jaren daarop steeds groter. Vanaf het begin heb ik zonder veen gewerkt. Ik weet dat hoogveengebieden in Oost Europa worden afgegraven voor onze turf. Dat is niet goed en daar wil ik niet aan meewerken.

Eerst werkte ik met de bladaarde van de Hessenhof in Ede, zij werken al heel lang zonder veen en maken zelf bladaarde. Ik liet daarvan 20 kuub komen en kon daarmee een paar jaar vooruit. Later vond ik een leverancier dichterbij. Bladaarde bevat me goed, ik meng het zelf met scherp zand, afhankelijk van de plant meer of minder. Ook zaaien of stekken doe ik in de bladaarde maar dan meng ik 1/3 tot de helft zand bij. Er zijn wel een paar nadelen. De grond in de potten kan erg vast worden. Daardoor zijn de kratten met planten loeizwaar, dat is wel een nadeel. Ook groeit er graag parapluutjesmos op, maar dat komt bij meer kwekerijen voor”.
www.ninabel.nl

Op de website turfvrij.nl is meer informatie te vinden en een overzicht van de verkrijgbare turfvrrije potgrond, kwekerijen en andere verkopers die planten zonder turf verkopen.

Test met verschillende substraten (Foto: Brendan Adams)

Eddo de Veer (Weerbaar telen):

“Ik maak voor mijn klanten compost op maat. Zo'n zes jaar terug kreeg ik het verzoek van een biologische bamboekweker om geschikte potgrond samen te stellen. In biologische potgrond mag veen en/of kokos zitten maar dat wilden wij niet. Ik lever een recept aan en een grote composteerder stelt het voor mij samen, op basis van bladcompost. Intussen blijf ik steeds op zoek naar betere mengsels. De potgrond moet lichter en

luchtiger worden. Ook moet het organische materiaal niet zo snel verteren dat het in de pot al inzakt. Belangrijkste voordeel van veen is dat het goed vocht vasthoudt. Als vervanger wordt vaak houtvezel, perliet of kokos gebruikt. Ik heb geëxperimenteerd met ander materiaal zoals lisdodde en miscanthus maar dat viel tegen. Over het bijmengen van bokashi ben ik meer tevreden. Ook overweeg ik om perliet toe te voegen. Dit is een gepoft gesteente en komt vooral

uit Griekenland. Uit oogpunt van duurzaamheid is het niet ideaal maar de grond wordt wel lichter en blijft luchtiger doordat het niet inzakt.

Compost heeft van zichzelf een hoge pH. Voor zuurminnende planten is dat soms een probleem maar vaak valt dat mee. Hoe een plant met de verschillen om kan gaan hangt af van de bodembiologie. De kunst is om dat ook in een klein potje grond goed te krijgen”.
Email: info@weerbaartelen.nl